

Anna Pająk

Rola i narzędzia wpływu organizacji paramilitarnych na życie polityczne i społeczne Gruzji w latach 1990-1995

Kaukaz to region wyjątkowo ważny pod względem geostrategicznym, a jednocześnie od wieków stanowiący również pole wielu walk na tle etnicznym, religijnym i geopolitycznym. Przez 200 lat znajdował się w całkowitym niemal uzależnieniu od Imperium Rosyjskiego, a następnie Związku Radzieckiego. Po rozpadzie tego ostatniego na tym obszarze pojawił się kryzys polityczny, chaos, zaczął dominować nacjonalizm i coraz większym problemem stały się konflikty etniczne. Przez 70 lat to ZSRR był gwarantem bezpieczeństwa obywateli wszystkich republik, wraz z jego rozpadem nowe państwa poradzieckie stanęły przed wyzwaniem stworzenia niemal od podstaw systemu bezpieczeństwa dla swojego terytorium i obywateli, co w wielu z nich doprowadziło do nowych wojen i konfliktów zbrojnych. Większość z nich wiąże się z separatyzmem i dążeniem do oddzielenia niektórych terenów, zamieszkałych przez ludność różnych narodowości i wyznań, od kraju do którego oficjalnie należą. Nieudolność państwa w kwestii ich rozwiązania i, jak zostało wspomniane już wyżej, zapewnienia obywatelom bezpieczeństwa zaowocowała wyłanianiem się grup biznesowych, paramilitarnych i innych oddziałów uzbrojonych, które przejmować miały tę rolę państwa.

Kaukaz jest regionem, w którym od wieków dominującą rolę odrywały rządzące poszczególnymi obszarami skorumpowane klany, a następnie również organizacje terrorystyczne. Gruzji, jako jednej z nowopowstałych republik postradzieckich, wyżej wymienione problemy dotknęły w sposób znaczący. Jednym z dominujących problemów, którego dotyczyć będą również poniższe rozważania, była kryminalizacja instytucji politycznych i przestrzeni publicznej po odzyskaniu przez państwo niepodległości. Wtedy też pojawiły się nowe pytania dotyczące kwestii bezpieczeństwa. Coraz większego znaczenia nabierać zaczęły lokalne konflikty, terroryzm, przestępczość transnarodowa i notoryczne łamanie praw człowieka. Wymienione problemy, a także życie polityczne i społeczne, kontrolowane było w dużej mierze przez organizacje przestępcze, z których dwie najsilniejsze, tj. *Sakartwelos Mchedrioni* i *Gwardia Narodowa*, odegrały znaczącą rolę w kształtowaniu polityki, gospodarki i bezpieczeństwa państwa.

Wraz z dojściem do władzy, pierwszy prezydent niepodległej Gruzji, Zwiad Gamsachurdia podjął się próby stworzenia nowego autorytarnego reżimu, który uporządkować miał panujący w kraju chaos oraz rodzące się separatyzmy i niezadowolone społeczne. Próba ta spotkała się ze sprzeciwem opozycji, co doprowadziło do wojny domowej w 1991 r., związanej z radykalizacją konfliktu w Osetii Południowej i dalej również w Abchazji. Od tego też momentu rozpoczęła się masowa niemal kryminalizacja życia społecznego i politycznego. Przejawiała się ona w coraz częstszych napadach na stacjonujących w Gruzji rosyjskich wojskowych i gruzińskich policjantów, następować zaczął rozpad struktur państwowych, demoralizacja systemów prawnych, rozprzestrzenianie się broni armii sowieckiej i regularne starcia na tle etnopolitycznym.

W odpowiedzi na panujący chaos i rozpad państwa zaczęły przybierać na sile organizacje przestępcze, które tworzone były najpierw jako małe grupy przyjaciół i rodziny mające chronić swoich interesów i bezpieczeństwa, a z czasem rozrosły się do liczących coraz więcej członków zorganizowanych grup przestępczych i paramilitarnych mających bronić bezpieczeństwa państwa, kontrolujących gospodarkę i życie polityczne, co spowodowane było słabością instytucji politycznych i brakiem odpowiednio wypracowanych norm prawnych w nowo powstałej republice. Jak zauważa A. Kupatadze – podejmując refleksję nad przyczyną zwiększenia się roli grup przestępczych w gruzińskiej polityce – „kiedy organy prawne są silne, wpływy zawodowych zbrodniarzy zmniejszają się, gdy struktury rządowe są jednak słabe, zawodowi przestępcy wylaniają się jako główni gracze w polityce i mogą dyktować warunki władzom”¹. Coraz liczniejsze organizacje paramilitarne zaczęły powstawać pod koniec lat 80. XX w. na terenie jeszcze Gruzjińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej. Z czasem zaczęły być one swego rodzaju prywatnymi bojówkami polityków lub paramilitarnymi oddziałami mającymi zastępować poniekąd wojsko². Poniższa tabela przedstawia spis oficjalnie istniejących organizacji i oddziałów uzbrojonych, które działały w Gruzji od 1988 r. do końca roku 1991.

Do 1990 r. działało oficjalnie co najmniej 10 takich jednostek, których liczba zarejestrowanych członków wahała się od kilkudziesięciu do kilkuset. Dwie najważniejsze z przedstawionych wyżej grup, które paradoksalnie sprzyjały też strukturom politycznym, to *Sakartwelos Mchedrioni* (pol. *Jeźdźcy*), działająca pod pieczęcią ministra rolnictwa³ oraz *Gwardia Narodowa* (gruz. *sak'art'velos erovnuli gvardia*) stworzona przez samego prezydenta.

¹ A. Kupatadze, „*Transitions after transitions*”. *Coloured revolutions and organized crime in Georgia, Ukraine and Kyrgyzstan*, s. 33, [https://research-repository.st-andrews.ac.uk/bitstream/handle/10023/1320/Alexander Kupatadze PhD thesis.PDF?sequence=6&isAllowed=y](https://research-repository.st-andrews.ac.uk/bitstream/handle/10023/1320/Alexander%20Kupatadze%20PhD%20thesis.PDF?sequence=6&isAllowed=y) (29 V 2017).

² Д. Спирос, *Политика под дулом автомата: Распространение стрелкового оружия и конфликты в Республике Грузии в 1989-2001 годах*, s. 22, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.1.177.3610&rep=rep1&type=pdf> (22 V 2017).

³ *Ibidem*, s. 30.

Tabela 1. Organizacje paramilitarne i oddziały uzbrojone działające na terytorium Gruzji w latach 1988-1991

Nazwa	Założyciel	Liczba członków	Historia powstania
Legion „Sokół”	Cyklauri	50	Założony w 1988 r. z rekrutów, którzy odmówili wstąpienia w szeregi Armii Radzieckiej
Eskadron „Saczchere”	Beso Kutateladze	200-500	Założony w 1989 r. w zachodniej Gruzji, później wszedł w skład Gwardii Narodowej
„Imedi” (pol. <i>Nadzieja</i>)	Nodar Natadze	200	Skrzydło wojenne opozycyjnego Frontu Narodowego, później w składzie Gwardii Narodowej
Sojusz Weteranów Afganistanu	Nodar Giorgadze	–	Założony w 1989 r., jego członkami byli weterani wojny w Afganistanie. Funkcjonował jako organizacja polityczna
Sojusz Gruzjińskich Tradycjonalistów	–	–	Funkcjonował jako organizacja polityczna
Stowarzyszenie Meraba Kostawy	Waża Adamija	200	Również funkcjonowało jako organizacja polityczna. Jeden z głównych oddziałów walczących w Osetii Płd. w latach 1990-1991
Batalion „Biały Giorgi”	–	–	Uzbrojona frakcja, która odłączyła się od „Mchedrioni” pod koniec 1990 r. i dołączyła do zwolenników Z. Gamsachurdii
Legion „Biały Orzeł”	Gia Karkaraszwili	120	Grupa zorganizowana jako odpowiedź na zaostrenie sytuacji w Osetii Płd., później weszła w skład Gwardii Narodowej
„Mchedrioni”	Guram Mgeladze i Dżaba Joseliani	kilkaset	Powstała jako część ruchu niepodległościowego będąc pierwszą próbą stworzenia gruzjińskich sił wojennych
Gwardia Narodowa	Tengiz Kitowani	kilkaset	Składała się z kilku mniejszych organizacji paramilitarnych i samoobronnych, jej powstanie było próbą stworzenia Armii Narodowej

Źródło: Archiwum Fundacji Obrony Gruzji

Jak widać w przedstawionej wyżej tabeli, *Gwardia Narodowa* szybko absorbowała większość mniejszych uzbrojonych oddziałów Gruzji i rozpoczęła ogólnonarodową kampanię agitacyjną. Warto jednak nadmienić, iż bojówkom, które nie zdecydowały się na przyłączenie do niej, przyznano oficjalne statusy, co w kolejnych latach zaowocowało ich niesubordynacją i zwiększoną działalnością przestępczą w regionach, które niekontrolowane były przez *gwardyjskie* oddziały⁴. Organizacja została powołana do życia rozkazem prezydenta Zwiada Gamsachurdii 20 XII 1990 r. Stworzona została jako tzw. „Narodowe Oddziały Samoobrony” w odpowiedzi na rosnący w siłę konflikt w Osetii Południowej. Podczas starć w Osetii Południowej i Abchazji stanowiła ona główną siłę militarną nowej republiki, biorąc udział w wojnie domowej. Do końca 1991 r. w jej szeregi wstąpiło ok. 8 tys. uzbrojonych mężczyzn⁵. Organizowali się oni w tzw. „gwardyjskie bataliony”, które stały na straży interesów wpływowych postaci życia politycznego⁶. Powołanie *Gwardii* cieszyło się przede wszystkim dużym poparciem społecznym. Wielu młodych mężczyzn wcześniej nie związanych w żaden sposób z wojskiem, dobrowolnie wstępowało w jej szeregi, porzucając wykonywane wcześniej zawody⁷. Mimo że *Gwardia Narodowa* powołana została do życia przez prezydenta, szybko została upolityczniona i stała się formacją paramilitarną swojego przywódcy, którym został Tengiz Kitowani, ambitny gruziński polityk, minister obrony narodowej. Ze względu na duże rozproszenie poszczególnych batalionów, kierowanie grupą z centrum jedynie przez Kitowaniego okazało się niezwykle utrudnione. W praktyce zatem kolejne oddziały podporządkowane były jedynie swym bezpośrednim dowódcom, którzy samodzielnie podejmowali też decyzje taktyczne, strategiczne i polityczne⁸. W czasie walki Gamsachurdii z coraz bardziej rosnącą w siłę opozycją, organizacja rozbiła się na dwie frakcje. Jedna z nich – licząca 2,5 tys. członków – pozostała wierna prezydentowi i dominowała na zachodzie Gruzji. Z kolei druga, związana z Kitowaniami, opowiedziała się po stronie opozycji, łącząc się jednocześnie z kolejną silną organizacją paramilitarną, jaką byli *Mchedrioni* i doprowadzając ostatecznie do obalenia prezydenta⁹. Jako zasadniczy powód umacniającej się pozycji samego Kitowaniego i niepodporządkowanych w żaden sposób władzom innych organizacji, Dawid Dardiaszwili podaje brak jasno określonego prawnie statusu prawnego owej „armii” i jej struktur, a także całkowity brak kontroli działalności Kitowaniego przez chociażby prezy-

⁴ D. Darchiashvili, *The army- building and security problems in Georgia*, <http://www.nato.int/acad/fellow/95-97/darchias.pdf> (22 V 2017).

⁵ Д. Спирос, *op.cit.*, s. 31.

⁶ *Ibidem*, s. 35.

⁷ D. Darchiashvili, *op.cit.*

⁸ *Ibidem*.

⁹ Д. Спирос, *op.cit.*, s. 44.

denta, co ostatecznie doprowadziło do konfliktu pomiędzy Gamsachurdią a ministrem obrony, a co za tym idzie – dezintegracji *Gwardii Narodowej*¹⁰.

Sakartwelos Mchedrioni to organizacja założona w 1989 r. przez Dżabę Joselianiego i zalegalizowana w 1990 r. jako oddział interwencyjny, załazek przyszłej narodowej armii gruzińskiej. W 1991 r. Joseliani został wicepremierem i przewodniczącym parlamentu, jednak działalność *Mchedrioni* nie podporządkowana była w żaden sposób władzom centralnym, pogłębiając zarazem panujący w kraju chaos. W sierpniu 1991 r. Joseliani wraz z Kitowanim weszli w sojusz i podjęli działalność opozycyjną wobec Gamsachurdii. W lutym tegoż roku Dżaba Joselianiego został decyzją władz aresztowany i do grudnia 1991 r. przebywał bez wyroku w dawnym więzieniu wewnętrznym gruzińskiego KGB. Po zwolnieniu wziął udział w puczu, który obalił Gamsachurdię (współdowodził szturmem na gmach parlamentu na przełomie grudnia 1991 i stycznia 1992 r.) i wszedł w skład powołanej po udanym zamachu stanu Rady Wojskowej razem z Tengizem Kitowanim i Tengizem Siguą, tworząc tym samym triumwirat, który przejął faktyczną władzę w Gruzji. W marcu bowiem Rada Wojskowa utworzyła Radę Państwa Republiki Gruzji, której przewodniczącym został sprowadzony z Moskwy przez Joselianiego Eduard Szewardnadze – były minister spraw zagranicznych ZSRR. Do jej prezydium weszli także Kitowani, Sigua i Joseliani. W Gruzji nadal nie funkcjonowały siły zbrojne, przez co Kitowani i Joseliani, jako przywódcy najpoważniejszych formacji paramilitarnych, utrzymywali się w kręgach rządowych¹¹. Organizacja Joselianiego, która zdegradowana została przez samego Gamsachurdię w 1991 r., zaczęła zatem od nowa działać po obaleniu prezydenta. W ciągu miesiąca Joselianemu udało się odbudować niemal całkowicie organizację z taką siłą, że ilość jej członków osiągnęła liczbę nawet 5 tys. *Mchedrioni* podzieleni byli na oddziały wschodnie i zachodnie. Centrum tej pierwszej znajdowało się w Kachetii, natomiast dywizji zachodniej w Megrelii¹². Będąc w sojuszu z *Gwardią Narodową* brali aktywny udział w konflikcie w Osetii Południowej i Abchazji, a także w innych wewnętrznych sporach w państwie, współpracując nawet z Wojskową Organizacją Gruzji¹³. Cała jej działalność przedstawiała sobą syndykat z silnym powiązaniem międzynarodowym. Kontrolowała gospodarkę poprzez opanowanie wszystkich form handlu (czy to legalnego, czy nielegalnego). Wpływ miała również na struktury administracyjne na terytoriach, gdzie działały jej dywizje. Posiadając swoich przedstawicieli w rządzie *Mchedrioni* mogli sami organizować swoje wojsko i czerpać przy tym korzyści finansowe z kolejnych

¹⁰ *Crime and society, a comparative criminology tour of the world. Georgia*, http://www-rohan.sdsu.edu/faculty/rwinslow/asia_pacific/georgia.html (22 V 2017).

¹¹ W. Materski, *Gruzja*, s. 304-305.

¹² Д. Спирок, *op.cit.*, s. 41.

¹³ *Ibidem*, s. 43.

konfliktów¹⁴. W 1993 r. sam Joseliani stanął na czele Tymczasowego Komitetu Stanu Wyjątkowego, który zdławić miał powstania stale działających zwolenników Gamsachurdii w Megrelii, co udało się osiągnąć w ciągu miesiąca i opanować tym samym całą Megrelię¹⁵. On też kierował negocjacjami z przedstawicielami tworzących się quasi-państw abchaskiego i osetyjskiego, jednak działalność przestępcza oddziałów jego organizacji czyniła owe negocjacje nieskutecznymi¹⁶. Działalność organizacji sięgała również obszaru samej polityki. *Mchedrioni* będąc formalnie związani z rządem do 1994 r. ingerowali w układy i sojusze polityczne. Współpraca organizacji z władzami trwała aż do 1995 r., gdy w wyniku konfliktu z prezydentem, *Mchedrioni* dopuścili się nań nieudanego zamachu, w wyniku którego Dżaba Joseliani został skazany na 11 lat więzienia, kończąc tym samym działalność polityczną i przestępczą *Mchedrioni*.

Siła i wpływy na procesy polityczne zachodzące w Gruzji na początku lat 90. XX w. omawianych organizacji paramilitarnych, *Mchedrioni* i *Gwardii Narodowej*, w największym stopniu ugruntowana została przez broń. Do 1991 r. na Zakaukaziu środki bojowe były drogie i trudno dostępne. Przełom nastąpił po moskiewskim puczu. Dzięki pomocy byłych radzieckich wojskowych, broń dla gruzińskich bojówek stała się powszechnie dostępna. Stan ten związany był z faktem, iż pochodzące z zasobów armii radzieckiej uzbrojenie trafiało bezpośrednio w ręce bojówek podczas wyprowadzania wojsk sowieckich z Gruzji, które odbywało się na tle kryzysu ekonomicznego i rosnącej niewydolności administracyjno-prawnej w kraju, stąd władze nie miały żadnej kontroli nad rozprzestrzeniającym się w kraju uzbrojeniem.

Broń lekka i ciężka zdobywana była poprzez przekazywanie jej bezpłatnie z byłych radzieckich baz wojskowych, sprzedaż i handel lokalny oraz kradzież. Po rozpadzie Związku Radzieckiego były bazy Zakaukaskiego Okręgu Wojskowego funkcjonowały bez określonego statusu prawnego. Zaczęło dochodzić do coraz częstszych napadów na nie w celu kradzieży broni. Co ważne, towarzyszyło temu poczucie bezkarności. Zarówno *Mchedrioni* jak i *Gwardia Narodowa* pozyskiwały stale broń z radzieckich baz wojskowych.

Rabunki i tego typu napady miały miejsce również podczas transportu broni w miejsca rodzących się konfliktów. Dawid Dardiaszwili przywołuje przykład, kiedy to w 1992 r. *Gwardia Narodowa* wspólnie z *Mchedrioni* zorganizowały napad na rosyjsko-ormiańską kolumnę wojskową przewożącą broń do Górskiego Karabach¹⁷. Rabowano też posterunki milicji. Sami funkcjonariusze nierzadko przekazywali broń demonstrantom, np. w Abchazji, co widać po ilości rewolwe-

¹⁴ D. Darchiashvili, *op.cit.*

¹⁵ W. Materski, *op.cit.*, s. 308-309.

¹⁶ *Ibidem*, s. 307.

¹⁷ Д. Спироч, *op.cit.*, s. 50.

rów posiadanych przez biorących udział w zamieszkach w Abchazji (zwykle był to model Nagara, który dostępny był jedynie w milicji)¹⁸.

Kolejnym ważnym źródłem pozyskiwania broni dla gruzińskich bojówek były bazy Dobrowolnego Towarzystwa Współdziałania z Armią, Lotnictwem i Flotą (ros. ДОСААФ – Добровольное общество содействия армии, авиации и флоту). W Gruzji Towarzystwo posiadało 52 obiekty, do których dostęp był łatwy, a arsenał broni ogromny, stąd nic nie stało na przeszkodzie rabowania ich przez kolejne bojówki.

Znane są też przypadki dobrowolnego przekazywania broni organizacjom paramilitarnym przez byłych dowódców wojskowych. W czasie samych zamieszek w Tbilisi w latach 1991-1992 zastępca komendanta Zakaukaskiego Okręgu Wojskowego generał-lejtnant Sufjan Werbajew przekazał broń lekką i strzelecką jednocześnie zwolennikom prezydenta (tzw. *Zwiadzistom*), jak i grupom przestępczym¹⁹. Jedno ze źródeł wspomina, iż przekazanie broni następowało najpierw bezpłatnie, dopiero później zaczęto nią handlować²⁰. Według archiwum Fundacji Obrony Gruzji, *Gwardia Narodowa* otrzymała od generała 200 automatów AK-74, 50 granatników RPG-7 i dwa karabiny snajperskie, 200 pistoletów Makarowa, z kolei na przełomie maja i czerwca 1992 r. *Mchedrioni* znaleźli się w posiadaniu 4 tys. sztuk broni z rosyjskich zapasów²¹. Importowali oni broń również z Czech przez Austrię dzięki współpracy z tamtejszymi kryminalistami²².

Obie organizacje zwiększały swoje wpływy w społeczeństwie i strukturach państwowych, rozdając tę masowo zdobywaną broń cywilom i innym mniejszym bojówkom.

Według danych zebranych przez Dawida Dardiaszwilego, na przełomie lat 1992-1993, *Mchedrioni* posiadali 6250 sztuk broni na 2500 członków ugrupowania, z kolei *Gwardia Narodowa* była w posiadaniu 18 tys. sztuk broni przy 12 tys. członków organizacji²³. Wskazuje się, iż łączną ilość uzbrojenia dostępnego w tym czasie dla wszystkich grup przestępczych wynosiła 41 367 sztuk przy 29 367 wszystkich zaangażowanych w działalność przestępczą obywateli, zatem niemal połowa skupiała się wokół dwóch głównych ugrupowań, tworzących trzon zasobów ludzkich i zbrojeniowych gruzińskich grup paramilitarnych. Organizacje zdobywały broń różnymi drogami, lecz żadna z nich nie była legalna. Jak podkreślano już wyżej, towarzyszył temu do 1995 r. wzrost bezprawia i biedy,

¹⁸ D. Darchiashvili, *op.cit.*

¹⁹ Д. Спирос, *op.cit.*, s. 52.

²⁰ *Crime and society...*

²¹ Д. Спирос, *op.cit.*, s. 53.

²² Е.А. Головачева, *Политическое развитие Грузии в 90-е годы XX века*, http://www.pr-j.ru/mezhdunarodnye_otnosheniya_i_mirovaya_politicheskoe_razvitie_gruzii_v_90-e.html (23 V 2017).

²³ Д. Спирос, *op.cit.*, s. 59.

a także niefunkcjonalność instytucji politycznych, stąd zasadniczym sposobem wywierania wpływów politycznych i kontroli państwa, była właśnie uzbrojona działalność paramilitarna.

Owe wpływy polityczne i działalność najważniejszych grup paramilitarnych działających w Gruzji na początku lat 90. XX w. doprowadziła do tego, że kraj ten funkcjonował na skraju ubóstwa, anarchii i przemocy, a wszystko kontrolowane było jedynie przez triumwirat Joseliani-Kitowani-Sigua, który w 1991 r. doprowadził do obalenia pierwszego prezydenta niepodległej Gruzji, stawiając u władzy Eduarda Szewardnadze, który współpracować miał z grupami przestępczymi, pełniąc jedynie *de iure* rolę przywódcy państwa. Za największe zbrodnie, których w tym okresie dopuszczaly się wspomniane organizacje przestępcze, uważa się dopuszczanie do zbrodni na ludności cywilnej w Abchazji i Osetii Południowej, kontrolę eksportu i handlu gruzińskiego, czego najlepszym przykładem może być przejęcie przez liderów *Mchedrioni* dwóch rozlewni wody gruzińskiej „Borjomi”. Ponadto organizacje obarcza się odpowiedzialnością za polityczne zabójstwa (G. Chanturiya, S. Khebeishwili, G. Gulua) i planowanie oraz przeprowadzanie nieustannych rabunków i napadów na instytucje państwowe i prywatne oraz prezydenta Szewardnadze. Inną ważną sferą działalności i budowania kolejnych wpływów był przemyt, głównie narkotyków, broni i handel ludźmi. Gruzja, jako korytarz transportowy, wykorzystywana była przez organizacje przestępcze, by handlować narkotykami, bronią i ludźmi z Turcją, Rosją, Azerbejdżanem i Armenią.

Wraz z przyjściem do władzy Eduarda Szewardnadzego zapoczątkowany został proces politycznej i instytucjonalnej konsolidacji, który zaczął przynosić pierwsze efekty w 1993 r. Do 1995 r. do więzień trafili liderzy *Mchedrioni* i innych wspomnianych wyżej grup. Prezydent podjął również próbę rozbrojenia bojówek, zmniejszając tym samym ich wpływy polityczne. Walka ta zmniejszyć miała zasadniczo przestępczość w prowincjach całego kraju. W 1996 r. rozpoczął się proces odbudowy struktur ekonomicznych i administracyjnych. Rozpoczęto proces tzw. „zdawania broni” w całej Gruzji. Zgodnie z oświadczeniem ministra spraw wewnętrznych Giwiego Kwiraji broń, która została zdeponowana (łączna ilość 27 598)²⁴ w 60% pochodziła z zasobów *Mchedrioni*, w 28% *Gwardii Narodowej*, a w 12% od osób cywilnych²⁵.

Przedstawione dane pokazują znaczący wpływ organizacji paramilitarnych na funkcjonowanie państwa gruzińskiego na początku lat 90. XX w. Podjęta została próba ukazania podstawowych sposobów funkcjonowania i wywierania wpływów politycznych i społecznych przez dwie największe organizacje paramilitarne takie jak *Mchedrioni* i *Gwardia Narodowa*. Na początku lat 90. grupy te stanowiły

²⁴ *Ibidem*, s. 39.

²⁵ *Ibidem*, s. 40.

podstawowy trzon (nie)funkcjonowania państwa gruzińskiego, mając zasadniczy wpływ również na życie prywatne obywateli, gdzie podstawowym narzędziem ku temu był ich dostęp do broni. Owe zjawisko można postrzegać jako kolejny aspekt konsekwencji rozpadu Związku Radzieckiego i chaotycznego formowania nowych struktur państwowych na Kaukazie i w Azji Centralnej, który doprowadził do niekontrolowanej przez władze ekspansji broni radzieckiej na początku lat 90., stając się niebezpiecznym narzędziem politycznym w rękach organizacji przestępczych. Masowe rozprzestrzenianie się jej stało się zatem zasadniczym aparatem osiągnięcia celów politycznych. Organizacje paramilitarne spełniały funkcje armii narodowej, kontrolując kwestie bezpieczeństwa i konfliktów zbrojnych, z jakimi borykała się ówczesnie Gruzja, a także nadzorując gospodarkę kraju, doprowadziły do tego, iż został on całkowicie uzależniony od ich przywódców. Ci zaś w pełni kontrolowali procesy polityczne w państwie. Ta kryminalizacja życia społecznego i politycznego miała wpływ na kryzys gospodarczy i polityczny, a także wyjątkowo niski poziom życia obywateli Gruzji, co w dużej mierze zostało opanowane dopiero z chwilą przyjścia do władzy Saakaszwilego. Obecnie – po rewolucji róż – przestępczość zorganizowana jest zdecydowanie bardziej kontrolowana niż nawet w erze Szewardnadze, kiedy to przywódcy organizacji paramilitarnych, tacy jak Joseliani, byli kluczowymi doradcami i decydentami politycznymi. Lecz dziedzictwo radzieckiej i postradzieckiej epoki stanowi ogromne wyzwanie nawet dla współczesnej Gruzji, która przeszła wszystkie trzy etapy rozwoju przestępczości zorganizowanej – sieci tradycyjnych, zglobalizowanych i przestępczo-terrorystycznych, co nadal w dużej mierze hamuje bezpieczeństwo państwa i rozwój gospodarczy, a jej wyeliminowanie jawi się jednym z głównych zadań państwa gruzińskiego²⁶.

Abstract

Anna Pająk

The role and means of influence of paramilitary organizations on the political and social life of Georgia in 1990-1995

After the collapse of the Soviet Union, the independence of Republic of Georgia faced many social, political and economic problems, one of which was the activity of paramilitary organizations and criminal groups at that time. Two of them, *the Mchedrioni* and *the National Guard*, have access to weapons, committing crimes

---

²⁶ L. Shelley, E. Scott, A. Latta, *Organized crime and corruption in Georgia*, [http://georgica.tsu.edu/ge/files/01-Politics/State-Building/Shelley et al-2007.pdf](http://georgica.tsu.edu/ge/files/01-Politics/State-Building/Shelley%20et%20al-2007.pdf) (22 V 2017).

against civilians and controlling the resources of the country and smuggling and trafficking, controlling almost every sphere of state and citizenship. Their leaders were the political elite of Georgia, which resulted in the fact that *Mchedrioni* and *Guards'* work was completely impunity, not to say legalized in the state. The following paper outlines the way in which the paramilitary groups operated in Georgia at the beginning of the 1990s, the political influence and activity of the paramilitary groups operating in Georgia, have led the country to function on the edge of poverty, anarchy and violence.

Keywords: organized crime in Georgia, paramilitary organizations, Mkhedrioni, National Guard of Georgia, Jaba Ioseliani, Tengiz Kitovani

References

- Crime and society, a comparative criminology tour of the world. Georgia*, http://www-rohan.sdsu.edu/faculty/rwinslow/asia_pacific/georgia.html (22 V 2017).
- Darchiashvili, D., *The army-building and security problems in Georgia*, <http://www.nato.int/acad/fellow/95-97/darchias.pdf> (22 V 2017).
- Golovacheva, Y.A., *Politicheskoye razvitiye Gruzii v 90-ye gody XX veka*, http://www.pr-j.ru/mezhdunarodnye_otnosheniya_i_mirovaya_politicheskoe_razvitiye_gruzii_v_90-e.html (22 V 2017).
- Kupatadze, A., „*Transitions after transistions*”. *Coloured revolutions and organized crime in Georgia, Ukraine and Kyrgyzstan*, [https://research-repository.st-andrews.ac.uk/bitstream/handle/10023/1320/Alexander Kupatadze PhD thesis. PDF?sequence=6&isAllowed=y](https://research-repository.st-andrews.ac.uk/bitstream/handle/10023/1320/Alexander%20Kupatadze%20PhD%20thesis.PDF?sequence=6&isAllowed=y) (29 V 2017).
- Materski, W., *Gruzja*, Warszawa 2010.
- Shelley, L., Scott, E., Latta, A., *Organized crime and corruption in Georgia*, [http://georgica.tsu.edu.ge/files/01-Politics/State-Building/Shelley et al-2007.pdf](http://georgica.tsu.edu.ge/files/01-Politics/State-Building/Shelley%20et%20al-2007.pdf) (22 V 2017).
- Spiros, D., *Politika pod dulom avtomata: Rasprostraneniye strelkovogo oruzhiya i konflikty v Respublike Gruzii v 1989-2001 godakh*, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.177.3610&rep=rep1&type=pdf> (22 V 2017).

Anna Pająk – mgr kulturoznawstwa, doktorantka w Instytucie Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. ORCID: 0000-0001-7759-8061